skytuje se za určité roční nájemné (mlýnskou taxu, mlýnský peníz). Parní a jiné strojní mlýny jsou z mlýnského r-u vyňaty (srov. zák. čl. XXXIV/1880, XVII/1884).

Literatura.

Heusler A.: „Institutionen des deutschen Privatrechts", I. (1885), § 74; v. Gierke: „Deutsches Privatrecht", II. (1905), 396 n.; Schröder-v. Künßberg: „Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte", str. 1095; Schreuer H.: „Deutsches Privatrecht", (1921), § 47; Hoops Joh.: „Reallexikon der germanischen Altertumskunde", III. B. (1915/16), str. 480—486; Stengel K. Fr. v.: „Regalien, Wörterbuch des deutschen Verwaltungsrechts", II. (1890); Neumark F.: „Regalien, Handwörterbuch der Staatwissenschaften", VI. (1925); v. Künßberg: „Regalien, Handwörterbuch der Rechtswissenschaften", IV. (1927); Meyer Theod.: „Geschichte der Finanzwirtschaft und Finanzwissenschaft vom Spätmittelalter bis zum Ende des 18. Jahrhunderts; Handwörterbuch der Finanzwissenschaft", I. (1926), zvl. str. 215—221; Kalousek Jos.: „České státní právo" (1892); Kapras Jan: „Právní dějiny zemí České koruny", II. (1913); Kadlec Kar.: „Dějiny veřejného práva ve střední Evropě" (1928); Stieber Mil.: „Dějiny soukromého práva v střední Evropě" (1930); Arndt A.: „Zur Geschichte und Theorie des Bergregals und Bergbaufreiheit" (1879); Zycha A.: „Recht des ältesten deutschen Bergbaus" (1899); Heilinger Al.: „Österreichisches Gewerberecht" (3. vyd., 1909); Foltín Fr:, Sýkora Čeněk: „Živnostenský zákon" (1924); Fajnor Vlad., Záturecký Ad.: „Nástin súkromého práva platného na Slovensku a Podkarpatské Rusi" (1924), str. 83—84.

Rudolf Rauscher.

Regulace řek a hrazení bystřin

viz Vodohospodářský fond.

Rejstřík námořních lodí

viz Vlajky.

Rejstřík obchodní.

I. Prameny. II. Rejstřík a jeho zařízení. III. 1. Právní účinky zápisů. 2. Publicita o-ho r-u. IV. Rejstřík společenstevní. Literatura.

I. Prameny.

1. V historických zemích republiky Československé jsou hlavním pramenem §§ 10—18 uv. zák. k obch. zák. a čl. 12 až 14 všeob. obch. zák. z r. 1862 (zák. č. 1/1863 ř. z.). Přechodná ustanovení §§ 49 až 59 uv. zák. pozbyla časem významu; na místo § 7 uv. zák. platí nyní předpisy zák. č. 183/1928 Sb. O jednotlivých případech zápisů do o-ho r-u ustanovuje obch. zák. v řadě dalších předpisů: v § 8 uv. zák., v čl. 19, 21, 25, 45, 86—88 atd. Pro společnosti s ruč. obm. (zák. č. 58/1906 ř. z.) platí §§ 2, 17, 43, 44 atd. téhož zák. Pořádkové tresty jako donucující prostředky stanoví § 12 uv. zák., čl. 26, I., 45, IV., 89 a j. Na některé druhy obchodních podniků vztahují se speciální ustanovení; tak § 62 zák. č. 347/1920 Sb., kterým Národní banka československá je sproštěna povinnosti zápisu do o-ho r-u, § 1, II. zák. č. 302/1920 Sb. o spořitelnách, podle něhož tyto ústavy se zapisují do rejstříku jako firmy jednotlivců. Zásady o založení a o vedení o-ho r-u dalo min. nař. č. 27/1863 ř. z.; částečně je pozměnilo a doplnilo min. nař. č. 89/1906 ř. z. O vyhláškách (uveřejňování) zápisů platí min. nař. z 10. XII. 1901, č. 40/1901 Věst. min. just., změněné nyní vlád. nař. č. 397/1919 Sb. Z předpisů práva jazykového dotýká se této materie zejména vlád. nař. č. 17/1926 Sb. Právo rekursu státních úřadů zástupčích při zápisech do o-ho r-u upravuje zák. č. 64/1927 Sb. Speciální podmínky (předpoklady) zápisů stanovilo několik výnosů min. sprav. (srov. na př. Věstník min. sprav. 1919 pod č. 36, 1922 pod č. 21); určité zápisy ex officio (poznámky) nařizuje konk. ř. (zák. č. 64/1931) a ex. ř. (zák. č. 79/1896 ř. z.).

2. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi dává příslušná ustanovení obch. zák. (zák. čl. XXXVII/1875) v §§ 7—9. Přechodná ustanovení mají §§ 550—559. Na místo § 5 platí nyní zák. č. 183/1928 Sb. O jednotlivých případech zápisů do o-ho r-u ustanovuje obch. zák. (obdobně jako v zemích historických) v §§ 16, 18, 19, 23, 41, 42, 65, 66, 67 atd.; působnost zák. č. 58/1906 ř. z. byla rozšířena na Slovensku a v Podkarpatské Rusi zák. č. 271/1920 Sb. Donucující prostředky stanoví §§ 21, 41, II. atd. Hlavní normou o zařízení a o vedení firemního rejstříku je min. nař. č. 26922/1875 se změnami, které přineslo (při rozšíření platnosti zák. č. 58/1906 ř. z. na Slovensko a Podkarpatskou Rus) vlád. nař. č. 272/1920 Sb., a co do uveřejňování zápisů vlád. nař. č. 397/1919 Sb. a č. 254/1922 Sb.; mimo to platí s modifikacemi, které přineslo vlád. nař. č. 272/1920 Sb., min. nař. č. 42200/1914. Několika předpisy dotýká se vedení firemního rejstříku min. nař. č. 68300/1914 o úpravě nesporného řízení ve věcech obchodních a směnečných (§§ 30—34). O předpisech práva jazykového, práva rekursu státních úřadů zá-

stupčích a o speciálních ustanoveních týkajících se zápisů do firemního rejstříku srov. prameny uvedené sub 1.

Poznámka: Stejnorodost rejstříků v obou právních oblastech byla uznávána již před r. 1918; srov. notu min. sprav. (rak.) z 26. VI. 1905, č. 13868.

II. **Rejstřík a jeho zařízení.** 1. Sborové soudy I. stolice, pověřené výkonem obchodního soudnictví, jsou povinny vésti veřejný seznam, do kterého se zaznamenávají určité skutečnosti (právní poměry) týkající se plnoprávných kupců (jednotlivců) a obchodních společností. V právu zemí historických nazývá se obchodní rejstřík (Handelsregister), v právu slovenském seznam obchodních firem (Kereskedelmi czégjegyzékek, firemní rejstřík).

2. Předměty a (nařízený resp. přípustný) obsah zápisů jsou příslušnými právními předpisy přesně vytčeny. Jimi přihlíží zákonodárce k potřebě, aby byly vedeny v platnosti a publikovány skutečnosti a právní poměry kupců a obchodních společností, jež mají význam pro ochranu jejich zájmů, zájmů třetích osob vstupujících s nimi v obchodní styk a veřejnosti vůbec. Při tom upíná zákon na obsah rejstříku, (t. j. na to, co v něm je nebo není zapsáno) určité účinky publicity. Z předpisů obch. zák. (čl. 12, I., a § 7, I., slov.) se sice podává, že o. r. je vyhrazen jen zápisům nařízeným tímto zákonem, leč jejich okruh je v našem právu rozšířen jednak o zápisy některých právních poměrů, při nichž se ponechává vůli zúčastněného, aby učinil příslušnou opověď do o-ho r-u, jednak o zápisy nařízené jinými zákonnými předpisy (na př. konk. řádem).

3. O. r. je upraven na soustavě osobních folií. Každá firma (přístup k rejstříku je vyhrazen pouze kupcům plného práva) obdrží v knize (ve svazku) vložku; v prostoru vložky (u firem kupců-jednotlivců polovice folia, u firem společenských celé folio, po případě několik listů podle potřeby) zapisují se v časovém pořadí příslušné údaje firmy se týkající. Nestačí-li prostor, pokračuje se na novém foliu; na starém i novém listu je pak odkázati, že k sobě náležejí. Každý list, k němuž náležejí vždy dvě protilehlé strany, rozdělen je kolmými čarami v příslušný počet sloupců, do nichž se provádějí předepsané zápisy. Z popsaného prostoru dlužno přenésti všechny dosud platné zápisy do nového oddílu (§ 8 nař. z r. 1906 a § 6 firem. nař. I. z r. 1875). Odštěpný závod obdrží samostatnou vložku pouze v případech, leží-li hlavní závod v obvodu jiného soudu (rejstříkového), nebo liší-li se firma jeho od znění firmy závodu hlavního (§ 11 nař. z r. 1863, § 13 firem. nař. z r. 1875; srov. čl. 21, II., a § 18 obch. zák.). Zápisy, které pozbyly platnosti novým zápisem, je třeba (červeně) vyznačiti, prázdné prostory sloupců musí býti křížem přeškrtnuty. O. r. má nyní tři oddělení: v zemích historických oddělení „A" pro firmy kupců-jednotlivců, veřejných společností obchodních a společností komanditních; oddělení „B" pro firmy společností akciových a komanditních společností na akcie; oddělení „C" pro firmy společností s ruč. obm. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi zapisují se do oddělení „A" firmy kupců-jednotlivců a obchodní podniky státní uvedené v § 1 firem. nař. II. z r. 1875 (srov. § 7 téhož nař.); do oddělení „B" firmy obchodních společností uvedených v § 61 obch. zák.; do oddělení „C" firmy společností s ruč. obm. (nař. č. 272 Sb. z r. 1920). Spořitelny zapisují se do o-ho r-u jako firmy jednotlivců (§ 1, II., zák. č. 302/1920 Sb.).

4. Do o-ho r-u lze pojmouti pouze zápisy podle platných předpisů přípustné (viz č. 2); doktrina třídí je obvykle na tři skupiny: a) obligatorní zápisy, prováděné na podkladě povinné přihlášky, t. j. zákon ukládá kupcovi povinnost přihlásiti důležité právní skutečnosti do o-ho r-u (srov. u č. I příkladmo citované jednotlivé případy zápisů, nařízené obch. zák.); b) fakultativní, jež zákon nenařizuje, avšak dovoluje je pojmouti do o-ho r-u, při čemž váže na zápis určité účinky; c) poznámky (zápisy z úřední povinnosti prováděné). Hledisko třídění není zcela přesné a důsledné; pod případy sub b) bylo by vlastně zařaditi i ony zápisy, u nichž je ponecháno vůli zúčastněných, chtějí-li dosáhnouti účinků, které se zápisem určité skutečnosti do o-ho r-u jsou spojeny, t. j. kdy právní řád upíná vznik nebo změnu právních poměrů teprve na příslušný zápis v o-m r-u resp. na jeho publikaci (zřízení akciových společností, změna stanov atd.). Při obligatorních zápisech je opověď určité skutečnosti předepsána jako povinnost, na jejíž nesplnění stanoví zákon sankce (pořádkové pokuty; srov. nahoře I., 1.). Soudy a veřejné úřady jsou povinny oznamovati rejstříkovým soudům porušení přihlašovacích předpisů, dovědí-li se o něm úředně v oboru jich působnosti (§ 13 uv. zák. k obch. zák., § 22 slov. obch. zák.). Do této kategorie

patří zápisy znění ohlášené firmy, jejího majitele, předmětu podniku, udělené prokury, u obchodních společností osobních zapisují se také forma asociace, osobně ručící společníci, jméno osob oprávněných zastupovati společnost, u společnosti akciové (akciové komandity), společnosti s ruč. obm. a na Slovensku u družstev nejdůležitější údaje o organisaci a o právních poměrech asociace (výška základního resp. kmenového kapitálu, jména členů představenstva resp. jednatelů, likvidátorů, výtah stanov atd.). K fakultativním (v užším smyslu) patří zápisy majetkových práv vyhrazených svatebními smlouvami manželce kupcově (§ 16 uv. zák.), věna, obvěnění a svatebních darů manželky (§§ 4, 7 nař. I. z r. 1875, § 552 obch. zák.). Poznámkami jest rozuměti zápisy z úřední povinnosti, které se provádějí k žádosti nebo na oznámení úřadu na základě zákonných ustanovení. Tak nařizuje § 74 konk. ř. (zák. č. 64/1931 Sb.), aby prohlášení konkursu bylo ex officio poznamenáno v o-m r-u nebo v společenstevním rejstříku (povinnost zápisu dotýká se arci prohlášení vysloveného tuzemským soudem; srov. Hora, pozn. 1. k § 4 konk. ř.); obdobně ustanovuje o příslušné poznámce § 8 vyr. ř., bylo-li zahájeno vyrovnávací řízení; stejně o vymazání těchto poznámek: §§ 76, III., 140, II., konk. ř. a §§ 64, II., 65, IV., vyr. ř.; o poznámce vnucené správy ustanovuje § 342 ex. ř. Určité zápisy z povinnosti úřední předpisuje zákon o společenstvech s ruč. obm. v §§ 44, 88, II., 89, IV., 95, III., a 98.

5. Nejde-li o zákrok ex officio, provádí se zápis na podkladě opovědi, učiněné (účastníkem) osobně do protokolu nebo písemním podáním v ověřené formě. Firmu obchodních podniků státních (na Slovensku a Podkarpatské Rusi) ohlašují vrchní úředníci příslušného podniku (§ 2 firem. nař. II. z r. 1875). Účastník má prokázati, že jsou splněny zákonné předpoklady zápisu (na př. že jest kupcem plného práva); rejstříkový soud zkoumá přihlášku co do legitimace ohlašujícího, i co do její správnosti; o rozsahu práva a povinnosti soudcovy v tom směru není však v doktrině jednoty. Zápis povoluje soud usnesením; pro řízení ve věcech rejstříkových platí zásady o řízení nesporném (srov. zejména zák. č. 100/1931 Sb.). Usnesení může účastník napadnouti rekursem; u společnosti s ruč. obm. přísluší také státním úřadům zástupčím odporovati povolení zápisu (§ 102, II., zák. č. 58/1906 ř. z.). Pochybné je, může-li rejstříkový soud i bez opovědi zúčastněného provésti zápis vyžadovaný změnou nebo zánikem poměrů v rejstříku zapsaných; v historických zemích prakse postupuje tak při zániku firmy, není-li nikoho, kdo by zánik opověděl, v právu platném na Slovensku ustanovuje § 32 nař. č. 68300/1914, za jakých podmínek může býti zápis vymazán z moci úřední.

6. O. r. je veřejný; v určených hodinách úředních může do něho i do spisů na zápis se vztahující kdokoliv nahlížeti, žádati z něho opisy a vysvědčení (§ 18 uv. zák., čl. 12 obch. zák., § 7, II., obch. zák. a §§ 17, 28 nař. z r. 1863, §§ 19, 20 firem. nař. I. z r. 1875), a to i o tom, že v rejstříku určitá skutečnost zapsaná není (negativní osvědčení). Zápisy do o-ho r-u se publikují (zpravidla jednou) ve veřejných listech (§ 11 uv. zák., čl. 13, § 8 obch. zák.), a to — neustanovuje-li zákon jinak — celým jejich obsahem. V zemích historických (§ 11, II., uv. zák., čl. 14) má stanoviti příslušné listy každoročně správce zemského úřadu politického po dohodě s rejstříkovým soudem; může tedy po případě býti určen pouze „Ústřední oznamovatel" jako veřejný list v čl. 14 obch. zák. předepsaný. Nařízení zmíněná nahoře sub I. určují totiž „Ústřední oznamovatel" při ministerstvu spravedlnosti v Praze jako ústřední list pro vyhlášky zápisů pro země historické i pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Na publikaci ve veřejných listech váže právní řád účinnost zápisu vůči třetím osobám; širokou normu dává v tom směru zejména § 9 slov. obch. zák.

7. Spolu s o-m r-em musí soud založiti a vésti knihu příloh (sbírku listin), v níž shromažďuje dle časového pořadí doklady (přílohy, opovědi atd.) o-mu r-u předkládané (§ 10 nař. z r. 1863, § 4 nař. č. 272/1920 Sb., § 12 firem. nař. I. z r. 1875). K usnadnění manipulace v rejstříku slouží abecední seznam (rejstřík) příruční (§ 16 nař. z r. 1863, § 18 firem. nař. I. z r. 1875).

III. **1. Právní účinky zápisů. — 2. Publicita o-ho r-u.** 1. a) Právo zemí historických nespojuje zpravidla se zápisem do o-ho r-u materiálně-právní účinky (účinky právní relevance skutečností nebo poměrů, jež mají býti zapsány). Právo na firmu, prokura, plná moc členů představenstva atd. vznikají nezávisle na okolnosti, byly-li zapsány či nikoli; navzájem také event. nedostatky podmínek vzniku příslušných skutečností a poměrů nezhojí se provedeným snad zápisem (na př. dá-li nekupec zapsati

svoji „firmu“ do o-ho r-u). Zápis zakládá především formální publicitu dotyčné skutečnosti a zároveň účinky splněné povinnosti opovědi. Pouze v případech výslovně stanovených nastávají pro určité právní poměry (skutečnosti) materiálněprávní účinky teprve zápisem do o-ho r-u, na př. ochrana firmy podle čl. 20, působnost majetkových práv vyhrazených svatebními smlouvami manželce kupce proti obchodním věřitelům (§ 16, II., uv. zák.). V jiných případech je zápis podmínkou vzniku právních poměrů (skutečností: zřízení akciové společnosti, akciové komandity, společnosti s ruč. obm., změna jejich stanov a j.) t. zv. konstitutivní účinky zápisu. b) Právo slovenské váže na zápis účinky právotvorné. Kupec, na nějž se vztahuje protokolační povinnost § 16, I., obch. zák., stává se účastným práv daných pro obchodníky teprve zápisem (t. j. pouze kupci, jejichž firma je zapsána do rejstříku, mají práva kupců plnoprávných, kdežto nevyhoví-li povinnosti zápisu, nejsou účastni ani práv kupců neúplného práva; povinnosti, které jsou jim obchodním zákonem uloženy, nedoznávají však změny: § 16, II., obch. zák.). Pro obchodní společnosti, jejichž právní existence je podmíněna zápisem, váže zákon jejich vznik teprve na uveřejnění zápisu ve veřejných listech (§ 160, I., a § 228 obch. zák.).

2. Princip materiální publicity o-ho r-u není v právu historických zemí vysloven ani obecně, ani úplně. Zákon dává pouze jednotlivá ustanovení (srov. čl. 25, II. a III., 46, I. a II., 87, II., 115, 129, V., 155, III. a j., § 17, II., zák. č. 58/1906 ř. z. atd.). Doktrina odvozuje jej z nich po stránce positivní zásadou, že skutečnost (právní poměr) v o-m r-u zapsaná (a vyhlášená) je účinnou proti třetím osobám, pokud nedokáží, že o ní nevěděly a věděti nemusily, po stránce negativní pak formulací, že skutečnost, která podle předpisů zákona má býti zapsána, avšak zapsána (a vyhlášena) nebyla, může uplatňovati subjekt povinný ji opověděti proti třetím osobám pouze tehdy, dokáže-li, že jim byla známa. Principy ty nelze však aplikovati všeobecně (srov. zejména čl. 46, II., jenž důsledky ty omezuje na poměry smluvní).— Zásadu veřejné víry lze důsledně uplatňovati pouze po stránce negativní; ochrana třetích osob, důvěřujících v zápisy neodpovídající skutečnosti je však zajištěna dosahem principu, že kdo o své ujmě způsobí v právní sféře určitý skutkový stav, musí strpěti, aby proti němu platil ve prospěch třetích osob, které v něj důvěřují.

V právu slovenském rozšířil zákon zásadu publicity předpisem § 9: zápisy do seznamu obchodních firem nabývají vůči třetím osobám účinnosti ode dne vyhlášení, při čemž neznalostí uveřejnění nemůže se nikdo omlouvati. Ustanovení korespondujících čl. 25, III., a čl. 46, III., obch. zák. zemí historických právo slovenské nemá; §§ 19 a 42 obch. zák. obsahují pouze předpis dotýkající se negativní stránky zásady publicity, t. j. že skutečnost nezapsanou je možno uplatňovati vůči třetím osobám pouze tehdy, prokáže-li se, že jim byla známa (že o ní věděly). Princip publicity vybudovalo tedy právo slovenské obecně, i když jeho důsledky omezuje někde na poměry ze smluv (srov. § 42, II., odpovídající čl. 46, II.).

IV. **Rejstřík společenstevní.** Pro společenstva výdělková a hospodářská (zák. č. 70/1873 ř. z.) je určen rejstřík společenstevní; o něm platí ustanovení daná v obch. zák. pro o. r. (§ 7 zák. č. 70/1873 ř. z.), s výjimkou §§ 10—18 uv. zák. Zařízení a vedení tohoto rejstříku upravuje min. nař. č. 71/1873 ř. z., jehož ustanovení pozměnilo částečně min. nař. č. 74/1895 ř. z. Uveřejňování zápisů je upraveno shodně s o-m r-em. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi není rejstřík společenstevní; družstva jsou tam obchodními společnostmi (§ 61, č. 4, obch. zák.), jimž je vyhrazen oddíl „B“ firem. rejstříku (§ 6, IV., vlád. nař. 272/1920 a § 2, č. 2, firem. nař. I z r. 1875).

Literatura.

Ehrenberg v Ehrenb. Handb. d. ges. Handelsr. I. Bd., §§ 50—62, Leipzig 1913; Friese v Rechtsvergl. Handw. f. d. Zivil- u. Handelsr. (Schlegelberger), IV. Bd., Berlin 1932; Hermann-Otavský „Všeobecný zákoník obchodní“, I., koment. k §§ 10—18 uv. zák. a k čl. 12—14, 25, 46 atd., pozn. a text k odd. II., str. 461—520, koment. k § 1 zák. č. 70/1873 ř. z. a j., Praha 1929; Pisko: „Lehrbuch des österr. Handelsrechtes“, § 34, Wien 1923; Randa: „Soukromé obchodní právo rakouské“, seš. I. a II., §§ 9 a 10 (něm. vyd. Das österr. Handelsrecht, I. Bd., Wien 1905), Praha 1902; Staub-Pisko: „Kommentar zum ADHGB“, I. Bd., koment. k čl. 12—14, Wien 1908; Wenig: „Příručka obchodního práva platného v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“, 3. vyd., seš. 1., §§ 15 až 18, Brno 1928; Wieland: „Handelsrecht“, I. Bd., § 20, München und Leipzig 1921.

Karel Kizlink.